

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพปัจจุบันปัญหาในสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีตสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนนิยมทางวัตถุมากขึ้น จึงเกิดปัญหาด้านจิตใจ และทำให้เกิดการเลวร้ายด้านคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม (คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, 2548, หน้า 13)

สถาบันพระพุทธศาสนามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนในชาติ ให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถประกอบอาชีพตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขมาช้านานอย่างต่อเนื่อง บทบาทดังกล่าวมีทั้งบทบาทนำและบทบาทตามสนับสนุนส่งเสริม (พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, 2546, หน้า 1) ซึ่งในอดีตการจัดการศึกษาจะอยู่ในความดูแลของวัดกับวัง หน่วยงานของบ้านเมืองหรือทางราชการยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้เพราะไม่มีความพร้อม ดังนั้น วัดซึ่งมีจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงรับภาระหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้มีความรู้และบ่มเพาะนิสัยที่พึงประสงค์ของสังคม กล่าวคือ “ให้ทั้งการศึกษา ให้ทั้งการฝึกอบรม” แก่เยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ เพราะถือว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้รู้หนังสือ เพราะได้บวชเรียนอ่านออกเขียนได้ สามารถถ่ายทอดต่อให้ชาวบ้านได้ ส่วนผู้เรียนก็มาเรียนกับพระตามศาลาวัดบ้าง ตามกุฏิวัดบ้าง วิชาที่สอนส่วนใหญ่ นอกจากมุ่งเน้นให้อ่านออกเขียนได้แล้ว ก็จะเป็นวิชาที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตหรือการดำรงชีพประจำวัน ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการอยู่รอดปลอดภัยของสังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย สำหรับผู้หญิงเรียนไม่ได้เป็นเพราะว่า ผู้เรียนต้องไปเรียนกับพระสงฆ์บนศาลา หรือกุฏิวัดและส่วนใหญ่บางแห่งก็จะเรียนเฉพาะตอนกลางคืนหรือตอนว่างจากกิจวัตรของพระสงฆ์แล้ว เวลาเรียนและรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนก็ไม่มี การกำหนดที่เป็นแบบแผนตายตัว ประกอบกับความเหมาะสมทางสังคมทำให้ผู้หญิงจะหมดโอกาสที่ได้ศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ ก็ยังกำหนดให้วัดต่างๆ เปิดโรงเรียนสำหรับชาวบ้านด้วย โดยเรียกว่า “โรงเรียนประชาบาล” ซึ่งให้โรงเรียนอยู่ในวัดเป็นโรงเรียนวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สอน เพราะฉะนั้นสมัยก่อนพระสงฆ์ก็เป็นครูอยู่แล้วจึงได้เป็นครูเต็มตัวในตอนนี้และยังได้รับความร่วมมือจากทางราชการในด้านต่างๆ เพื่อการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน การที่โรงเรียนมีพระเป็นครูผู้สอน พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นครูจึงได้รับการยกย่องว่าเป็น “พระครู” แต่ในปัจจุบันพระที่ไม่ได้สอนหนังสือหรือมิได้เป็นครูก็เป็นพระครูได้ สมัยก่อนต้องเป็นครูสอนหนังสือจริงๆ

จึงจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระครูซึ่งเป็นภาพการศึกษาไทยในอดีตที่ผ่านมา (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2546, หน้า 21-25)

พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งแห่งวัฒนธรรมความดีงามคู่ชาติไทยมาแต่โบราณ ระบบพุทธธรรมได้มีบทบาทช่วยจรรโลงจิตใจชาวไทยมาช้านาน คำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงมีความหมายมากในการที่บัณฑิตชนทั้งหลายจะน้อมนำมาเป็นแสงสว่างช่วยนำทางชีวิตนำมาช่วยแก้ไขสังคม ดังนั้น การปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวของเยาวชนนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องสร้างสรรคให้เกิดขึ้นตลอดมาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องและไม่ตัดขาดออกจากการให้ความรู้ทางวิชาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (บุญมี แทนแก้ว, และอุดมลักษณ์ แทนแก้ว, 2547, หน้า 86) ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 5 ฉบับ พุทธศักราช 2550 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พุทธศักราช 2545) มาตรา 33 ให้มีการจัดทำแผนการศึกษาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำนโยบายการปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และในระดับสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 1) โดยวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติดังกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า ต้องการให้คนในชาติมีความรู้ และมีความประพฤติที่ดีเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ต้องการอบรมสั่งสอนจากครูผู้สอนนั้น คือการที่หลักสูตรต้องบรรจุเนื้อหาสาระเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้ ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ต้องเข้าใจหลักการและวิธีการที่จะบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปในวิชาต่างๆ เพื่อถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอกเป็นแนวทางให้โรงเรียนและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้นให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ในมาตรฐานการศึกษาที่ 1 ด้านผู้เรียนซึ่งกล่าวไว้ว่า ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ (สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547, หน้า 27-29) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 กล่าวไว้อีกว่า ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม และจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

มุ่งพัฒนาตนเองและสังคมประกอบอาชีพสุจริตและพึ่งตนเองได้ รวมทั้งเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า โลกปัจจุบันและอนาคตเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ข่าวสารข้อมูลสมัยใหม่โดยแท้มีความเชื่อมมากมายเข้ากับความเจริญทำให้สังคมเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ อย่างมากที่กำลังรุมเร้าคนไทยในขณะนี้ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม โสภณิเด็ก แหล่งเสื่อมโทรม การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง การไม่เคารพกฎระเบียบ กฎหมายบ้านเมือง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งสถานเริงรมย์ ความคิดพฤติกรรมวัยรุ่นและพลเมืองที่เบี่ยงเบนคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นหลักฐานที่ประจักษ์โดยทั่วไปให้เห็นถึงประสิทธิภาพการเรียนการสอนและปลูกฝังอบรมจริยธรรมของศาสนา สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัว หากไม่แก้ไขอย่างจริงจังภาวะวิกฤติของสังคมจะยิ่งรุนแรงหนักขึ้นเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญก้าวหน้า (นางเยาว์ แสงเพ็ญแข, 2545, คำนำ) ซึ่งในปัจจุบัน พบว่า สถาบันการศึกษาทุกระดับได้ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับประเสริฐ นีกโคกรัง (2549, หน้า 13) ที่กล่าวไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ ให้เป็นวิชาหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพระพุทธศาสนา ทำให้นักเรียนมีแนวคิดหลักการจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี แต่การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น มักจะมองกันว่าได้รับความล้มเหลว เนื่องจากจัดการเรียนการสอนกันแต่ความรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความซาบซึ้ง พอที่นำหลักธรรมไปปฏิบัติได้ จึงมักจะมีผลออกมาว่า เยาวชนไทยขาดระเบียบวินัย เสพสารเสพติด ก่อการทะเลาะวิวาท ขาดความรับผิดชอบ อีกนัยหนึ่ง การเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา พบว่า มีปัญหาบางประการสาเหตุมาจากยังขาดสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นอกจากจะมีภาระงานด้านการสอนแล้วยังต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายอีกมีเวลาค่อนข้างจำกัดในการเตรียมการสอน การจัดหาสื่อ การหาความรู้เพิ่มเติมใหม่ๆ ครูไม่รู้จักแหล่งอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดความรู้ในการผลิตสื่อ ไม่มีความชัดเจนในเนื้อหาวิชา ไม่มีความรู้ในเรื่องเทคนิคหรือวิธีการสอนที่เหมาะสม ถึงแม้ในปัจจุบันครูผู้สอนจะเริ่มเข้าใจวิธีสอนหรือวิธีการให้การศึกษาอบรม เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างลักษณะนิสัยอย่างถูกต้องขึ้นมาบ้างแล้วก็ตาม แต่ครูก็ยังคงยึดติดในเนื้อหาสาระและทักษะเฉพาะทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นการเสียเวลาและสอนไม่จบไม่ประสบความสำเร็จเลยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ไม่ได้เน้นที่กระบวนการเรียนการสอนที่จะหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจาก ครูผู้สอนเทคนิคและวิธีสอน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จากสภาพปัญหาการเรียน

การสอน ที่เกิดขึ้นทำให้หลายๆ ฝ่ายเร่งพัฒนาปรับปรุงแก้ไข การเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา โดยกำหนดให้ครูผู้สอนมีการศึกษาค้นคว้า เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น เป็นบทบาทสำคัญหรือเป็นหน้าที่หลักของ คณะสงฆ์ในประเทศไทยและคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี โดยมีพระเดชพระคุณ พระธรรมปิฎก เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหารและดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี ท่าน ให้ความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นการสนองนโยบายของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ในการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง การร่วมมือกัน กับสถานศึกษาทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีที่จะพัฒนาเยาวชนจังหวัดสระบุรีให้ เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจะจัดให้มีการฝึกอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม ให้กับนักเรียนนักศึกษาประจำทุกๆ ปีการศึกษา และมีโครงการจัดส่งพระสงฆ์และสามเณรผู้มีความรู้หรือที่เป็นครูพระสอนศีลธรรม เข้าไป ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามเขตอำเภอต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 13 อำเภอทั่วจังหวัดสระบุรีและยังสนับสนุนงบประมาณให้คณะสงฆ์ในเขตการบริหารปกครองในแต่ละ อำเภอได้บริหารจัดการตามนโยบายดังกล่าวอีกด้วย

คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จัดส่ง พระนิสิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มาปฏิบัติศาสนกิจเข้าร่วมโครงการ ของวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหารและพระสงฆ์ที่อยู่ในการปกครองเข้าไปสอนตามโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ทั้ง 2 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 13 อำเภอ ดังนั้น จะให้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ทุกๆ ฝ่าย ได้ดำเนินการประเมินติดตามผล มีการออกนิเทศติดตามการเรียนการสอนของพระสงฆ์ ประจำทุกๆ ปีการศึกษามาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน แต่ยังคงพบว่า มีปัญหาที่ยังไม่บรรลุลตาม วัตถุประสงค์ ทางด้านบริหารงานการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ด้าน ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาบ้าง ด้านเนื้อหาหลักสูตรไม่ สัมพันธ์กับเวลาเรียนบ้าง พระสงฆ์ผู้สอนไม่มีทักษะกระบวนการจัดการเรียนการสอนบ้าง พระสงฆ์ผู้สอนขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนบ้าง ขาดความรู้ด้านการ วัดผลและประเมินผลบ้างและมีความต้องการได้รับการนิเทศและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร, 2548, หน้า 8)

ดังนั้น จากสภาพดังกล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของพระสงฆ์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์และเป็นแนวทางให้กับคณะสงฆ์จังหวัด

สระบุรี สถานศึกษา รวมทั้งหน่วยงานองค์กรบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์โดยส่วนรวม สืบต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของพระสงฆ์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของพระสงฆ์ผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 จำแนกตาม ระดับการจัดการศึกษา ขนาดโรงเรียน อายุพรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกบาลี วุฒิการศึกษาแผนกสามัญ และประสบการณ์สอนในโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของพระสงฆ์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีความสำคัญดังนี้

1. สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสระบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี และโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสระบุรี สืบต่อไป
2. สามารถพัฒนาประสิทธิภาพด้านการจัดการเรียนการสอน ของพระสงฆ์ผู้สอน และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้ดีขึ้น ในระดับที่น่าพอใจ
3. เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า สืบต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของพระสงฆ์ ใน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยแบ่งประเด็นหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. ด้านการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน
3. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 8 อำเภอ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 236 รูป ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 8 อำเภอ โดยมาจากการเปิดตารางเลขสุ่มแบบแบ่งชั้น ซึ่งการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามวิธีของเคริชซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวนทั้งสิ้น 215 รูป ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 (วิไล ทองแผ่, 2542, หน้า 99)

3. ตัวแปรที่ใช้ในศึกษาค้างนี้ คือ

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

1. ระดับการจัดการศึกษา
2. ขนาดโรงเรียน
3. อายุพรรษา
4. ตำแหน่ง
5. วุฒิการศึกษาแผนกธรรม
6. วุฒิการศึกษาแผนกบาลี
7. วุฒิการศึกษาแผนกสามัญ
8. ประสบการณ์สอนในโรงเรียน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจำแนกออกเป็น 4

ด้าน คือ

1. ด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. ด้านการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน
3. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามกรอบแนวคิดการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน คือ การสำรวจสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ชุมชน และสังคม การสำรวจปัญหาการเรียนการสอน การสำรวจทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอน การสำรวจความต้องการในการเรียนการสอน และการศึกษาข้อมูลของผู้เรียน

2. ด้านการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) การเขียนจุดประสงค์การเรียนการสอน 2) การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนการสอน 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีหรือเทคนิคการสอน การกำหนดนวัตกรรมและสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริม การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน และการสรุปผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์และกำหนดภารกิจของครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมสนับสนุนและบริการด้านการเรียนการสอน

4. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน คือ การตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียน การประเมินผลอย่างเป็นระบบของการเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไข

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง อุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาประสบอยู่ และเห็นว่าจะทำให้การเรียนการสอนด้อยคุณภาพ โดยไม่สามารถสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ ได้แก่ องค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ด้านการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน 3) ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง วิธีการที่สามารถนำผลมาวางแผนส่งเสริม พิจารณาว่าส่วนใดยังมีปัญหาจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย โดยวิเคราะห์ปัญหาที่พบว่าเป็นมาจากสาเหตุใด เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาตามสาเหตุของปัญหาที่ผ่านการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง รายวิชาหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้สำหรับ

ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วๆ ไป ต้องดำเนินการจัดการเรียน การสอน และควรจัดให้ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ได้เรียนรู้ประมาณ 2 ชั่วโมง หรือ 2 คาบต่อ สัปดาห์ (คาบละ 50 นาที หรือตามความเหมาะสม) ตาม 4 ช่วงชั้นการศึกษา เพื่อเน้นความเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พุทธศักราช 2545)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง สาระการ เรียนรู้ ประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรม ของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำ ความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตน ตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 หมายถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการ ดำเนินงานด้านบริหาร งบประมาณ เสนอแต่งตั้ง ปรับปรุง ติดตามประเมินผล ควบคุมมาตรฐาน และส่งเสริมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสระบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 8 อำเภอ ประกอบด้วย 1) อำเภอเมืองสระบุรี 2) อำเภอหนองแซง 3) อำเภอบ้านหมอ 4) อำเภอดอนพุด 5) อำเภอ พระพุทธบาท 6) อำเภอหนองโดน 7) อำเภอเสาไห้ และ 8) อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระสงฆ์ หมายถึง ครูพระผู้ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี เขต 1 รวมทั้งสิ้น 8 อำเภอ

อายุพรรษา หมายถึง การนับจำนวนปีหรือระยะเวลา ของการเข้ามาอุปสมบทใน บวรพระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 กำหนดดังนี้ 1) ต่ำกว่า 5 พรรษา 2) ระยะเวลา 5-10 พรรษา 3) ระยะเวลา 10 พรรษาขึ้นไป

ตำแหน่ง หมายถึง สมณะศักดิ์และลำดับขั้นการปกครอง ของพระสงฆ์ผู้สอนที่ได้รับ การแต่งตั้งตามระเบียบการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ในส่วนของจังหวัด หรือหน่วยงาน ราชการอื่นๆ โดยกำหนดและจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายปกครองคณะ สงฆ์ 2) กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายบริหารงานคณะสงฆ์ 3) กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายปฏิบัติงานคณะสงฆ์

1. **กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์** หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอนมีสมณะศักดิ์ ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล

2. **กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายบริหารงานคณะสงฆ์** หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอนมีสมณะ ศักดิ์ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

3. กลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายปฏิบัติงานคณะสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอนมีสมณะศักดิ์ดำรงตำแหน่ง พระครูสัญญาบัตร พระฐานานุกรม และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

วุฒิการศึกษาแผนกธรรม หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอน สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

วุฒิการศึกษาแผนกบาลี หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอน สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กำหนดไว้ดังนี้ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเปรียญธรรมชั้นตรี ได้แก่ เปรียญธรรม 1-2 ประโยค ถึง เปรียญธรรม 3 ประโยค 2) กลุ่มเปรียญธรรมชั้นโท ได้แก่ เปรียญธรรม 4 ประโยค ถึง เปรียญธรรม 6 ประโยค และ 3) กลุ่มเปรียญธรรมชั้นเอก ได้แก่ เปรียญธรรม 7 ประโยค ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค

วุฒิการศึกษาแผนกสามัญ หมายถึง พระสงฆ์ผู้สอน สำเร็จการศึกษาหลักสูตรสามัญศึกษา กำหนดไว้ดังนี้ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี 2) ปริญญาตรี และ 3) สูงกว่าปริญญาตรี

ประสบการณ์สอนในโรงเรียน หมายถึง การทำงานด้านการเรียนการสอนของพระสงฆ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆ กำหนดเป็นปีการศึกษา ดังนี้ 1) ต่ำกว่า 5 ปี 2) ระยะเวลา 5-10 ปี 3) ระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป

ระดับการจัดการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่สอนระดับประถมศึกษา และสถานศึกษาที่สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ทั้งหมด 8 อำเภอ ที่มีพระสงฆ์ผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ขนาดโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 กำหนดดังนี้

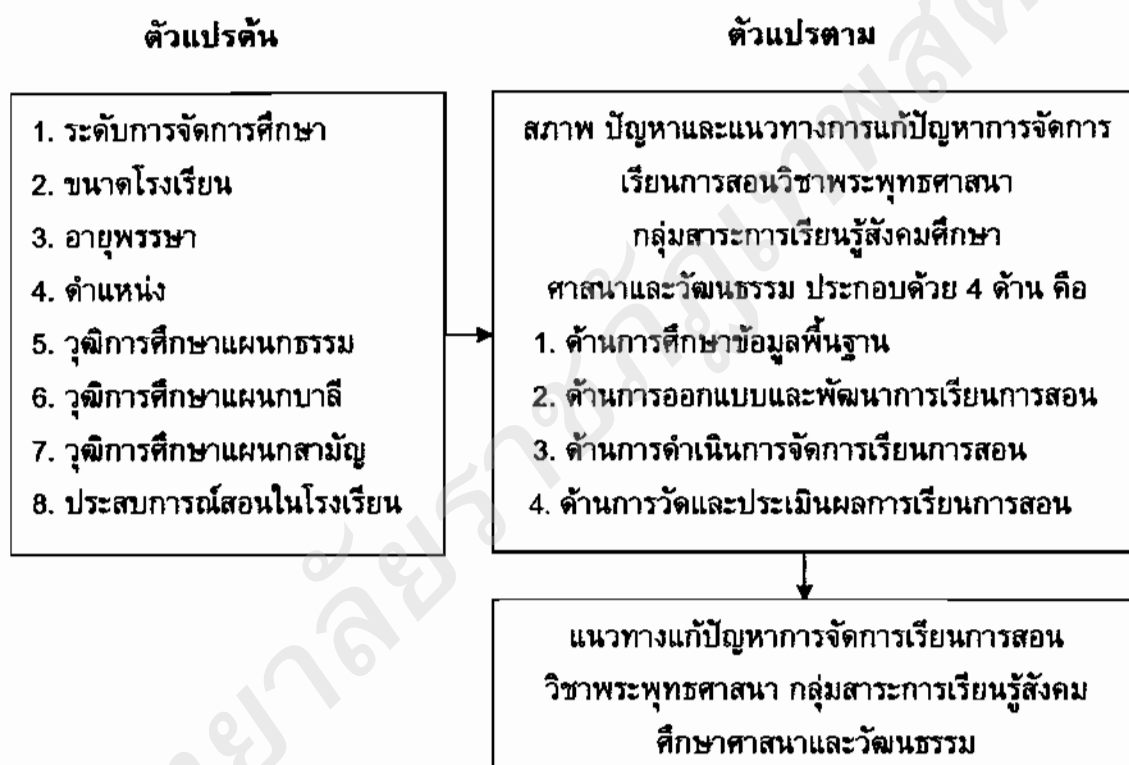
1. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน
2. โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 121-300 คน
3. โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป

นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในโรงเรียนที่สอนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนที่สอนระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2551

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของพระสงฆ์ ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามหลักการและทฤษฎีเนื้อหาของ การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่องการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ (ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2547, หน้า 22-48)

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว ครูผู้สอนสามารถนำมาเป็นประโยชน์ ในการ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนต่อไป โดยนำมาเรียบเรียงจัดเป็นสารสนเทศหรือระบบข้อมูล พื้นฐาน ซึ่งอาจทำแผนภูมิเรียงลำดับความสำคัญ จำเป็นของการเรียนการสอนในยุคปฏิรูป การศึกษา สิ่งที่ต้องระบุดำเนิน สภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการของการจัดการเรียน การสอน อาจสรุปได้ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 13) ได้ ระบุลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เพื่อส่งผลให้ได้ลักษณะผู้เรียนพึงประสงค์ดังนี้ 1) เป็นกระบวนการทางปัญญา พัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 2) เรียนรู้ด้วยความ สุข เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) บูรณาการสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับความสนใจ ทันสมัยตามสภาพจริง 4) เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริง นำไปใช้ประโยชน์ได้ 5) เน้น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย ร่วมจัดบรรยากาศ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้เมื่อครูผู้สอนมีข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ลำดับต่อไปควร จะเป็นการออกแบบระบบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับปัจจัยของการจัดการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้และลักษณะที่พึงประสงค์ และซึ่งผู้วิจัยได้สรุปหลักการสำคัญๆ แล้วนำมา เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ปรากฏดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ระดับการจัดการศึกษา ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน
2. ขนาดโรงเรียน ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน
3. อายุพรรษา ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน
4. ตำแหน่ง ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน
5. วุฒิการศึกษาแผนกธรรม ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน
6. วุฒิการศึกษาแผนกบาลี ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน

7. วุฒิการศึกษาแผนกสามัญ ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน

8. ประสบการณ์สอนในโรงเรียน ที่แตกต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แตกต่างกัน